

ДЕРЖАВНА АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНА ІНСПЕКЦІЯ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

STATE ARCHITECTURE AND BUILDING INSPECTION OF UKRAINE IN THE SYSTEM OF NORMATIVE REGULATION OF BUILDING RELATIONSHIPS

Стукаленко О.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри прикладної економіки

Одеського інституту фінансів

Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

У статті висвітлюється питання, пов'язане з розумінням правового статусу Державної архітектурно-будівельної інспекції України та її територіальних органів у сучасний період. З'ясовуються особливості окремих повноважень Державної архітектурно-будівельної інспекції України. Наводиться перелік основних завдань і повноважень Державної архітектурно-будівельної інспекції України. Приділяється увага висвітленню нових форм роботи цього органу влади, що дозволяє Україні поліпшувати свій рейтинг серед країн світу.

Ключові слова: будівельні правовідносини, Державна архітектурно-будівельна інспекція України, повноваження, нормативні акти, діяльність.

В статье освещается вопрос, связанный с пониманием правового статуса Государственной архитектурно-строительной инспекции Украины и ее территориальных органов в современный период. Выявляются особенности отдельных полномочий Государственной архитектурно-строительной инспекции Украины. Приводится перечень основных задач и полномочий Государственной архитектурно-строительной инспекции Украины. Уделяется внимание освещению новых форм работы этого органа власти, что позволяет Украине улучшать свой рейтинг среди стран мира.

Ключові слова: строительные правоотношения, Государственная архитектурно-строительная инспекция Украины, полномочия, нормативные акты, деятельность.

The article considers the problem is connected with understanding the legal status of the State architecture and building inspection of Ukraine and its territorial bodies in the modern period. It turns out the features of certain powers State architecture and building inspection of Ukraine. Is a list of basic tasks and powers of the State architecture building inspection of Ukraine. Attention is paid to considering new forms of work of the authority that allows Ukraine more improved its ranking among the world countries.

Key words: building relationships, State architecture and construction inspection of Ukraine, authority, regulations, activities.

Постановка проблеми. На державне управління суттєво впливає сучасне життя, складне, суперечливе й динамічне. З одного боку, наукові дослідження показують, що процеси державного управління прискорюються під впливом багатьох факторів, а це у свою чергу посилює напругу в суспільстві, підвищує відповідальність державних службовців за управлінські рішення. З іншого боку, в Україні ведеться жорстка боротьба за українські території, як наслідок – наявна велика кількість зруйнованих і пошкоджених будівель, житлових будинків, інфраструктури, які необхідно буде відновити. Також потрібно врахувати, що нині ведеться робота щодо вступу України до Європейського Союзу, а також економічного співробітництва в межах Єдиного економічного простору з найближчими сусідами-державами. Велику роль у контролі за відтворенням потенціалу України та в адміністративно-правовому регулюванні будівельної діяльності відіграє Державна архітектурно-будівельна інспекція України та її територіальні органи.

Стан дослідження. На підставі аналізу наукової літератури можемо зазначити, що комплексне наукове дослідження в цій сфері відсутнє, на рівні наукових розробок розглядалися лише окремі проблеми регулювання адміністративно-правового ста-

туса Державної архітектурно-будівельної інспекції України. Ці дослідження носять фрагментарний характер, незважаючи на практичний інтерес до питання, пов'язаного з правовим регулюванням контролю в будівельній сфері.

Особливої актуальності набуває дослідження щодо впливу на будівельну сферу Державної архітектурно-будівельної інспекції України (далі – ДАБІУ). По-перше, у контексті контролю за будівельною діяльністю з боку держави; по-друге, оскільки вивчення компетенції ДАБІУ надає можливості українському законодавству виробити дієві норми й ефективні юридичні механізми в будівельній сфері; по-третє, українське законодавство, враховуючи реалії сьогодення, вже робить кроки в цьому напрямі. Наприклад, протягом останніх років реформу на рівні актів законодавства практично завершено, триває її імплементація в регіонах, що дозволило покращити позицію України в рейтингу «Doing Business – 2014» за індикатором «Отримання дозволів на будівництво» зі 183 до 41 місця.

У цілому за всіма показниками Україна піднялася на 28 пунктів, у тому числі за рахунок високих показників у будівельній галузі. Звісно, це сприятиме залученню інвестицій в економіку країни, дозволить

розвивати ринок внутрішнього виробництва. На сьогодні можемо констатувати, що в межах імплементації європейських правових стандартів в Україні створено законодавчу можливість переходу від дозвільного до декларативного принципу початку робіт – це коли забудовник приступає до спорудження об'єкта, лише надіславши ДАБІУ повідомлення про те, що він починає будівництво. Як ідеться в інформаційному бюлетені звіту «Ведення бізнесу – 2014: Європа та Центральна Азія», Україна є країною, яка цього року найбільше поліпшила свій рейтинг серед країн світу, впровадивши регуляторні реформи у восьми сферах, у тому числі й будівництві [1].

В Україні ця тема безпосередньо практично не висвітлювалася.

Метою статті є з'ясування й висвітлення адміністративно-правового статусу Державної архітектурно-будівельної інспекції України та з'ясування особливостей реалізації окремих її повноважень. Оскільки без ґрунтовних, детальних наукових досліджень і рекомендацій у цьому питанні важко сформулювати якісно нову систему регулювання й контролю у сфері будівництва.

Виклад основного матеріалу. У теорії державного управління під правовим регулюванням суспільних явищ розуміють приведення поведінки людей та їх колективів у відповідність до вимог правових норм шляхом обмеження їх поведінки певними дозволами й заборонами. Правове регулювання розповсюджується на різноманітну управлінську діяльність, забезпечує однаковість розуміння й застосування правових норм як суб'єктом, так і об'єктом управління, виступає об'єктивною умовою ефективного управління. Державне управління являє собою вид діяльності держави, котра полягає в здійсненні нею управлінського (організуючого) впливу на галузі та сфери суспільного життя, які вимагають певного втручання держави, шляхом використання повноважень виконавчої влади. Державне управління викликає постійний інтерес із боку науковців в аспекті вивчення не лише цієї категорії, а й варіацій урегулювання суспільних відносин у різних галузях права.

Адже, як слушно зазначає Р.С. Мельник, адміністративне право є галуззю права, яка покликана регулювати суспільні відносини, що виникають у сфері функціонування публічної адміністрації. Визначальною групою таких відносин мають бути визнані ті, що виникають між публічною адміністрацією та приватними особами у зв'язку зі створенням останніми необхідних умов для реалізації їх суб'єктивних публічних прав і законних інтересів [2, с. 201–202]. У свою чергу Т.О. Коломєць зазначає, що адміністративно-правові відносини – це суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, суб'єкти яких наділені правами й обов'язками у сфері забезпечення органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування реалізації й захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також у процесі публічного управління у сферах соціально-економічного й адміністративно-

політичного розвитку та охорони громадського порядку [3, с. 43–44].

В адміністративно-правовому регулюванні будівельної діяльності провідне місце належить правовим нормам, які визначають загальні й спеціальні вимоги до будівництва та встановлюють засади організації державного контролю й підстави застосування державного примусу в будівельній діяльності. Будівельні правовідносини, які виникають під час здійснення будівельної діяльності, регулюються Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним кодексом України, Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, а також законами України «Про інвестиційну діяльність», «Про основи містобудування», «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування», «Про архітектурну діяльність», «Про майнову відповідальність за порушення умов договору підряду (контракту) про виконання робіт на будівництві об'єктів», «Про планування і забудову території», «Про стандартизацію» та іншими.

Найбільш масштабне реформування в будівництві здійснене з прийняттям Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності». На виконання його положень прийнято 3 закони України, 21 постанову Кабінету Міністрів України, 15 наказів Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 3 постанови та 4 Державні будівельні норми.

Провідну роль в адміністративно-правовому регулюванні будівельної діяльності відіграють органи спеціальної компетенції. Реалізацію державного архітектурно-будівельного контролю й нагляду, а також контролю у сфері житлово-комунального господарства покладено на Державну архітектурно-будівельну інспекцію України та її територіальні органи.

Державна архітектурно-будівельна інспекція України (ДАБІУ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Повноваження та статус цього органу визначені Положенням про Державну архітектурно-будівельну інспекцію України, затвердженим Указом Президента України від 8 квітня 2011 р. № 439/2011 [4]. Цей указ встановлює, що ДАБІУ є правонаступником прав та обов'язків Державної архітектурно-будівельної інспекції – урядового органу державного управління, який діяв у складі Міністерства регіонального розвитку та будівництва України, та Державної житлово-комунальної інспекції – урядового органу, який діяв у складі Міністерства житлово-комунального господарства України [5].

Статус територіальних органів ДАБІУ визначено Постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення територіальних органів Державної архітектурно-будівельної інспекції» від 23 травня 2011 р. № 549 [6].

ДАБІУ та її територіальні органи здійснюють державний архітектурно-будівельний контроль, а

також реєструють відповідальних інженерно-технічних працівників будівельних, ремонтно-будівельних, реставраційних, проектних організацій та організацій замовників, які здійснюють безпосередньо керівництво будівельними роботами, технічний та авторський нагляд, видають відповідні сертифікати; реєструють повідомлення й декларації про початок виконання підготовчих і будівельних робіт, декларації про готовність об'єкта до експлуатації, у визначених законодавством випадках відмовляють у реєстрації таких декларацій; видають дозволи на виконання будівельних робіт, відмовляють у їх видачі та анулюють такі дозволи; видають суб'єктам господарювання ліцензії на провадження господарської діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів архітектури, анулюють зазначені ліцензії; ведуть єдиний реєстр дозвільних документів [7].

ДАБІУ бере участь у прийнятті в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, а також у розслідуванні причин аварій на будівництві. На цей орган покладено функції з проведення перевірок дотримання вимог законодавства під час будівництва та з розгляду справ про правопорушення. ДАБІУ, окрім зазначених функцій, здійснює ліцензування будівельних видів діяльності й контроль за дотриманням ліцензійних умов. У науковій літературі ліцензія визначається як документ державного зразка, виданий уповноваженим органом, що є поручителем його володаря та засвідчує право на провадження зазначеного в ньому виду діяльності, виконання певних дій або використання прав [8, с. 57].

Закон України «Про ліцензування деяких видів господарської діяльності» під ліцензією визначає документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов. Під ліцензуванням цей закон розуміє видачу, переоформлення й анулювання ліцензій, видачу дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ і ліцензійних реєстрів, контроль за дотриманням ліцензіатами ліцензійних умов, видачу розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування [9].

ДАБІУ, окрім зазначених видів діяльності, уповноважена також на здійснення дозвільної діяльності у зв'язку з тим, що використання окремих предметів, речовин, матеріалів, здійснення окремих видів діяльності, виробництво, робіт становить підвищену небезпеку, що потребує відповідного порядку отримання офіційних документів, здійснення контролю-наглядової діяльності, складення відповідної статистики [10, с. 138].

У дозвільній сфері повноваження ДАБІУ зазнали змін у зв'язку з набранням чинності Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності». Так, окрім видачі дозволів на виконання робіт із будівництва для об'єктів IV та V категорії складності, передбачено можливість проведення робіт на об'єктах I–III категорії складності після реєстрації декларації про виконання підготовчих робіт та (або)

декларації про початок будівельних робіт. До новацій вищезгаданого закону належить також видача містобудівних паспортів для будівництва індивідуального (садибного) житлового будинку площею до 300 кв. м та видача вихідних даних для будівництва інших об'єктів. Працівники ДАБІУ мають право безперешкодного доступу до об'єктів будівництва та підприємств, які виготовляють будівельні матеріали, виробляють конструкції, незалежно від форми власності. ДАБІУ у своїй діяльності взаємодіє з іншими органами виконавчої влади, які здійснюють контроль за дотриманням природоохоронних, санітарно-гігієнічних, протипожежних, охорони праці та інших вимог, передбачених законодавством.

У 2014 р. ДАБІУ отримала можливість використовувати державні реєстри для перевірки достовірності даних суб'єктів будівельної діяльності. Кабінетом Міністрів України схвалено зміни до Порядку ліцензування господарської діяльності, пов'язаної зі створенням об'єктів архітектури, щодо вдосконалення процедури видачі таких ліцензій, якими унормовано можливість ДАБІУ використовувати державні реєстри для виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом будівельної діяльності для отримання ліцензії. Такі зміни було запроваджено через те, що перевірка не повною мірою могла забезпечити виконання вимог щодо спроможності виконання будівельних робіт на об'єктах будівництва, які за класом наслідків (відповідальності) в архітектурному й технічному плані є складними, тобто створюють загрозу надійності, міцності й безпеці будівельних об'єктів.

У сучасний період, коли на фоні підвищеної свідомості населення та збільшеного бажання брати участь в управлінні державою, суспільством та певною територіальною громадою, яке виникло внаслідок певних соціальних, політичних явищ, проблематично сподіватися на позитивний результат у сфері будівельних правовідносин без створення дієвої системи взаємозв'язку «органи державної влади – органи місцевого самоврядування – громадськість». Не менш важливим питанням у площині взаємодії ДАБІУ та громад є створення дієвого механізму тісних взаємовідносин усередині громади з акцентом на економічні та духовні чинники. На сьогодні можемо констатувати, що це дуже складна робота. Враховуючи, що в Україні налічується 459 міських рад, кількість селищ міського типу складає 885, сільських населених пунктів – 28 450, а сільських рад – 10 278 [11].

Висновки. Враховуючи все вищезазначене, можемо стверджувати про відсутність глибоких наукових досліджень щодо правового статусу Державної архітектурно-будівельної інспекції України та можливих напрямів ефективного реформування зазначеного органу влади. В Україні створено законодавчу можливість переходу від дозвільного до декларативного принципу початку робіт під час будівництва. Під впливом соціальних, політичних чинників повноваження ДАБІУ змінюються в напрямі збільшення взаємодії з органами місцевого самоврядування та громадськості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Україна суттєво покращила позицію у рейтингу «Doing Business – 2014» за індикатором «Отримання дозволів на будівництво» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.idabk.te.ua/index.php?action=page&page_id=119.
2. Мельник Р.С. Система адміністративного права України : [монографія] / Р.С. Мельник. – Х. : Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ, 2010. – 398 с.
3. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] / Т.О. Коломоєць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
4. Про Положення про Державну архітектурно-будівельну інспекцію України : Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 439/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1247.
5. Державна архітектурно-будівельна інспекція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dabi.gov.ua.
6. Про утворення територіальних органів Державної архітектурно-будівельної інспекції : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2011 р. № 549 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 40. – Ст. 1643.
7. Територіальні органи Державної архітектурно-будівельної інспекції – інспекції державного архітектурно-будівельного контролю в АР Крим, областях, містах Києві і Севастополі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dabi.uss.gov.ua/inspect.shtm>.
8. Тихомиров Ю.А. Курс адміністративного права и процесса / Ю.А. Тихомиров. – М. : Юрінформцентр, 1998. – 798 с.
9. Про ліцензування деяких видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 36. – Ст. 299.
10. Денисюк Д.С. Щодо визначення поняття дозвільної діяльності ДАІ МВС України / Д.С. Денисюк // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 138–141. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09ddcdmu.pdf>.
11. Дані Держстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/v-ukraine-na-1-yanvarya-2012-g-kolichestvo-gorodov-sostavilo-03032012114500>.

УДК 35.075.5

**СВІТОВИЙ ДОСВІД ВИРІШЕННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ
У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ**

**WORLD EXPERIENCE IN THE RESOLUTION OF PUBLIC-LAW CONTROVERSIES
IN THE INTELLECTUAL PROPERTY SPHERE AND THE WAYS OF ITS
IMPLEMENTATION IN THE LEGISLATION OF UKRAINE**

Трояновська Т.М.,

суддя

Нововодолазького районного суду Харківської області

Статтю присвячено дослідженню світового досвіду вирішення публічно-правових спорів у сфері інтелектуальної власності та визначенню шляхів його імплементації в законодавство України. Із цією метою аналізуються відповідні юридичні джерела, зокрема, такі міжнародні акти, як міжнародні договори, рекомендації, а також практика застосування відповідних інститутів в іноземних країнах. Аналізуються відповідні норми національного законодавства, а також вітчизняна правова доктрина щодо можливості імплементації світового досвіду. Окреслено відповідні напрями вдосконалення національного законодавства про адміністративне судочинство.

Ключові слова: публічно-правовий спір, інтелектуальна власність, медіація, судовий захист, міжнародний досвід.

Статья посвящена исследованию мирового опыта разрешения публично-правовых споров в сфере интеллектуальной собственности и определению путей его имплементации в законодательство Украины. С этой целью анализируются соответствующие юридические источники, в частности, такие международные акты, как международные договоры, рекомендации, а также практика применения соответствующих институтов в зарубежных странах. Анализируются соответствующие нормы национального законодательства, а также отечественная правовая доктрина относительно возможности имплементации мирового опыта. Определены соответствующие направления совершенствования национального законодательства об административном судопроизводстве.

Ключові слова: публично-правовой спор, интеллектуальная собственность, медиация, судебная защита, международный опыт.

The article is devoted to the study of the world experience in the resolution of public-law controversies in the intellectual property sphere and to defining lines of its implementation in the legislation of Ukraine. To this end the relevant legal sources, in particular international acts: international agreements, recommendations and practice of application of the relevant institutions in foreign countries are analyzed. The national legislation and domestic legal doctrine relevant provisions about the possibility of implementation of the world experience are analyzed also. The appropriate directions of improving of the on administrative proceedings national legislation is identified.

Key words: public-law controversies, intellectual property, mediation, legal protection, international experience.